

TRENCANT ELS MURS... DEL TEATRE!

Teatre Romea, dilluns 12 de juny 2017

Voldria, en primer lloc, agrair l'oportunitat que m'ofereix la Fundació Romea, a través del seu Director Carles Canut, d'explicar els trets principals de la meva política cultural, i fer-ho en aquest escenari privilegiat coincidint amb el primer any al capdavant de l'ICUB.

Ja fa uns anys que la Fundació Romea ha esdevingut un espai privilegiat per difondre els valors del teatre, a partir del seu programa de conferències, lectures dramatitzades i altres iniciatives al voltant de les arts escèniques.

L'interès i la vàlua de la Fundació són la conseqüència del treball ben fet, però també d'una iniciativa privada que ens honora com a ciutat i com a ciutadans.

També sóc conscient que al llarg dels anys han desfilat per aquest escenari (en aquest cas, el de la Fundació) tota mena d'intel·lectuals i de polítics per explicar què en pensen de la cultura o què en fan (quan els pertoca) i en la mesura del possible què en pensen del teatre.

Estar aquí, doncs, és una doble responsabilitat.

La primera, pel respecte que mereix una Fundació amb un programa tan rellevant.

La segona perquè és un moment de màxima autoexigència per aquells que tenim responsabilitats polítiques en matèria cultural.

Mes de setembre; Mercat de les Flors.

El passat mes de setembre vaig tenir l'oportunitat de reunir bona part de la comunitat cultural barcelonina al Mercat de les Flors per explicar el que pretenia, el que pretenc, siguin les línies mestres de la meva política cultural.

Aquest programa porta per títol *Trencant els murs* i pretén, com el seu títol indica, qüestionar alguns dels paràmetres vigents en el funcionament de les polítiques culturals tradicionals, no tant perquè fossin errats, sinó perquè el segle XXI ens exigeix una mirada nova sobre molts del pressupòsits sobre els quals les havíem fonamentat.

El paper "constituent" de la cultura.

Paradoxalment la 2ª Guerra Mundial va permetre reconstruir un model de societat en el qual la cultura tenia un paper constituent.

Dic paradoxalment perquè no deixa de ser una tragèdia aprofitar una brutal destrucció per iniciar una nova edificació sota criteris abans inexistents. Aquesta societat cultural va tenir una enorme influència pública.

Tony Judt ho explica perfectament a la seva obra mestra *Postguerra*: "La democràcia social va trobar en la cultura un dels seus fonaments, de tal manera que el sector públic es va abocar a la construcció de tota mena d'institucions culturals que generessin un model actiu d'educació cívica i actuessin com a coixí bàsic de consens social."

Entre l'any 1950 i l'any 1995, Europa és un bullidor cultural amb autèntics mites polítics com André Malraux, Jack Lang o l'alcalde de Berlin Willy Brandt. Dissortadament Espanya i Catalunya conquereixen la democràcia tard i fora d'aquest procés renovador.

A partir de l'any 1979, amb els primers ajuntaments democràtics majoritàriament d'esquerres, a casa nostra iniciem un procés similar, sobretot a partir d'un intensíssim municipalisme cultural que capgira l'estructura cultural del país.

Certament hi ha remarcables operacions culturals a càrrec de l'Estat i en aquest sentit voldria recordar el Plan Nacional de Teatros que posa en marxa el Ministre de Cultura Solana l'any 1983 i que permet recuperar centenars d'equipaments infradotats o simplement derruïts a tota Espanya.

Malgrat tot aquest esforç ingent per construir equipaments, elaborar programes culturals, crear institucions, es produeix un canvi brutal de paradigma comunicatiu a mitjans dels 90: l'era digital arriba a les indústries culturals.

Els recordo dos o tres fets ben definitoris.

Els grans equipaments culturals catalans (el que anomenem equipaments nacionals) neixen a la meitat dels anys 90 conseqüència de l'impuls olímpic del 92. Els debats sobre la liberalització del cinema i l'audiovisual a escala internacional es fan l'any 1992 i generen la mítica "excepció cultural" que els francesos aconsegueixen imposar en els tractats internacionals del lliure comerç.

La telefonia mòbil i la xarxa internet es popularitzen a partir de l'any 1995. La globalització esdevé una paraula normalitzada a finals dels anys 90 i els principals moviments antiglobalització esclaten (el Foro Porto Alegre, per exemple) l'any 2001.

Es produeix aleshores una pulsó tensa entre indústria cultural global vs polítiques públiques culturals nacionals-locales, que avui perviu.

L'evolució de la cultura a tota Europa a partir de l'any 2000 ha suposat l'elaboració de regles de convivència entre un sector públic culturalment dominant i una iniciativa privada globalitzada amb una creixent capacitat per generar continguts i per seduir els públics.

A bona part d'Europa aquest procés s'ha pogut afrontar amb certa normalitat atès que les estructures públiques de la cultura tenien una gran fortalesa i estaven dotades de pressupostos notables.

A Catalunya aquest procés ens arriba just quant estàvem iniciant la creació d'un sistema cultural públic, la qual cosa genera múltiples contradiccions,

moltes disfuncions i, sobretot, una dificultat afegida per aconseguir posar la cultura al bell mig de les polítiques públiques.

No ens ha d'estranyar, doncs, la dificultat que tenim els qui ens dediquem a la política cultural per aconseguir pressupostos més alts o atraure l'interès d'altres àrees de la política pública.

(malgrat que a BCN hem arribat enguany al 5% del pressupost públic)

“Trencar els Murs” vol dir, doncs, cercar una nova manera d'enfocar l'actuació pública en matèria cultural per aconseguir objectius similars: una major culturització social,

una major capacitat dels creadors per difondre els seus continguts,

una major capacitat de resposta als reptes que ens planteja la societat, la qual cosa depèn, en no poca part, de la capacitat dels ciutadans per accedir, crear cultura, interpretar (i actuar en conseqüència) individualment i col·lectivament, la informació i el coneixement global.

En qualsevol cas, aquestes reflexions poden quedar aparcades un moment, perquè vostès voldran que els parli de teatre, o potser de política teatral amb el benentès que la meva relació amb el teatre és la de simple espectador.

Menteixo; deixi'm que els hi digui que sí que tinc una certa relació personal amb el món del teatre en la mesura que els puc afirmar que la política té quelcom d'escenari teatral.

Si mantenim aquest símil brechtià –vull dir el sentit de la distància escènica que un polític ha de tenir amb la realitat, per tal d'entendre-la i transformar-la-, el món del teatre potser m'és més proper del que mai hagués arribat a imaginar.

Però al marge d'aquestes imprecises disquisicions sobre política i teatre, el cert és que el món teatral (i les arts escèniques en general) configuren l'espai epicèntric on es mesura l'autèntica vàlua d'una política cultural.

M'explicaré:

Com deia abans, la cultura es troba avui en dia immersa en una profunda transformació. Els vells paràmetres que permetien mantenir vigent una cadena de valor cultural on la creativitat i la difusió dels continguts artístics que se'n deriven s'establia a escala local i l'accés als espais internacionals es resolia amb processos d'exportació i importació, ha fet fallida. Avui en dia, la immensa part dels continguts culturals naveguen per la xarxa d'internet amb perfecta naturalitat i la cadena de valor que relliga la creativitat amb la divulgació dels seus continguts s'estableix directament a escala global.

Abans es podia triomfar aquí i poc a poc triomfar al món; ara sovint es triomfa directament a tot al món o no es triomfa.

La paraula triomfar és molt relativa; però justament per això cal utilitzar-la amb tot el seu valor. En realitat, els èxits culturals actuals sovint són extraordinàriament fràgils i normalment efímers. La mesura real de l'èxit que prové d'una equació força particular entre quantitat i qualitat (o sigui entre èxit d'audiència i èxit de crítica) només esdevé estable i sòlida quan es realitza a escala internacional.

Aquesta realitat és catàrtica. I demolidora. Ho és perquè ens obliga a repensar moltes de les estratègies culturals que consideràvem inqüestionables fa pocs anys.

Posaré alguns exemples:

Com abordar una política de biblioteques, en un món on l'accés al coneixement és universal i a escala domèstica. I diré més, com afrontar el debat del bibliotecari com a gran prescriptor cultural quan els ciutadans són els protagonistes i editors de Wikipedia?

Com abordar una política de suport a la música quan el control de la distribució digital, i en conseqüència dels drets editorials que se'n deriven, està en mans d'un reduïdíssim nombre de multinacionals?

O, com elaborar una política pròpia de cinema quan per finançar una producció necessitem contractar actors i actrius famosos (òbviament anglosaxons) per assegurar una mínima distribució internacional?

Amb aquest panorama hem de treballar. El debat permanent entre educació i cultura; entre cultural popular i cultura d'elit és en darrera instància un fals debat. Sempre estarà sotmès als continguts disponibles i a la capacitat real d'accedir-hi i avui en dia no podem posar traves a la lliure circulació de tota mena de continguts elaborats i produïts a qualsevol racó del món. Els productes locals competeixen amb els globals fins al punt que la capacitat d'apropiació social d'un contingut (hagi nascut on sigui), és indubtablement universal.

Això que aparentment és un atemptat contra la pròpia cultura, és alhora un èxit de la mateixa cultura. I si ho sabem fer, un potencial enorme per als nostres creadors.

L'èxit o el fracàs d'una política cultural l'any 2017 ja no depèn, doncs, de la seva capacitat per protegir els continguts locals (els nostres artistes) de la intromissió, o si voleu, la invasió foragitada dels continguts globals.

En primer lloc, perquè són molts i poderosos, i en segon lloc, perquè no poques vegades són molt bons.

Depèn de la nostra capacitat per despertar l'interès cultural de la ciutadania, i dotar-nos d'eines eficients per discriminar entre tanta informació, aquella que realment ens pot arribar a interessar. Vol dir, en definitiva, competir amb una oferta que no discrimina entre països, persones i sovint entre classes socials.

I depèn d'una segona cosa que ens obliga a sortir-nos de l'àmbit estrictament cultural; de construir noves amistats amb el món de l'economia, del comerç, del turisme i dels entorns empresarials, per tal de generar nínxols d'oportunitats perquè els continguts elaborats a casa nostra interessin a tot el món.

Que la cultura és identitat individual ho sabem, que és societat també. El que no podem qüestionar és que és també economia, laboralitat i posició de les ciutats i els països al món.

Els he dit abans que miraria de parlar de teatre. Efectivament.

Tot el que he dit fins ara és conegut i indefectible; però hi ha espais que generen excepcionalitats meravelloses.

Si la cultura fos una Gàl·lia conquerida pels romans, percebríem que hi ha un territori resistent on la rauxa que genera la devastadora marxa de l'imperi romà no han aconseguit penetrar-hi. Aquest territori és el de les arts escèniques. Ni tan sols el de l'espectacle en viu entès en la seva globalitat.

La música en viu, per exemple, és irrepètible, artesanal i genera com tots sabem enormes espais de visibilitat per als artistes locals; però la seva estructuració està molt vinculada a la indústria fonogràfica i en bona part a unes pautes de valor mediatitzades pels mitjans de comunicació. Després de 20 anys d'exitosa existència, festivals tan consolidats com el Sónar o el Primavera Sound no poden fonamentar els paràmetres bàsics de la seva programació amb produccions locals. No estic dient que m'agradaria que fos així; senyalo tan sols que no és possible.

A diferència del Festival Grec, per exemple, aquest fet no és conseqüència de la curiositat o l'exemplificació que suposa portar espectacles estrangers, és un fet ineludible. Un Sónar amb productes locals i alguna excepció estrangera simplement passaria desapercbut, o seria un festival local en lloc de ser com ara és un festival global.

Les arts escèniques són aquests territoris inconqueribles que resisteixen la brutal transformació de la cultura. I aquesta resistència no és sinònim de pobresa, ni de mala qualitat, ni de manca de recursos econòmics. És la translació física d'una virtut conceptual, que en definitiva és la que ens ha permès gaudir del teatre al llarg dels darrers 2.500 anys.

El teatre és la manifestació d'un fet singular, normalment dotat d'ingredients artístics, sobre el qual acceptem i esperem la grandesa de la irrepètibilitat.

Aquesta característica que el diferencia conceptualment del cinema no es manifesta únicament en el fet que cada funció és diferent; sinó i és

igualmente important, que cada text, cada idea original té tantes versions com oficiants tingui.

Aquest do de la paraula interpretada i capgirada segons les incidències que l'afectin connecta de manera especial amb els objectius intrínsecs d'una política cultural.

Mentre el cinema, la música gravada, o la literatura és un acte d'observació, de comunió i de reflexió personal envers un contingut conclòs (o com a mínim del qual el seu autor no ens dirà res afegit), el teatre és pura dialèctica; i per tant, un exercici de democràcia cultural de primer ordre.

Entre un text de Miller, o d' Ibsen i la seva adaptació hi ha tantes versions com mirades se'n facin, i aquestes mirades no signifiquen una obra nova, sinó una interpretació oberta que ras i curt és extraordinàriament fungible perquè tret d'un vídeo funcional, es perd en el temps. El teatre es caça volant, el cinema es pot emmagatzemar i mirar quan es vulgui.

El teatre és un ritual, té unes regles de joc, obliga a pensar què volem dir, i exigeix de l'audiència una resposta reflexiva que sens dubte incideix en la mateixa obra i l'enriqueix. El teatre no es pot fer comprant un paquet informàtic a Media Markt (com la música), ni obeeix a regles estandarditzades més o menys iguals a tot el món (com el rock).

Per això, el món del teatre funciona sorprenent bé a Barcelona. Sento haver dit la paraula sorprenentment bé, perquè podria fer-nos pensar que altres sectors culturals van malament. No volia dir això.

El teatre funciona bé perquè té estabilitat (més de 50 sales), perquè combina raonablement experiències públiques i privades, perquè produeix continguts de manera estable i perquè té un públic fidel que l'estima i l'aprecia. Que aquests paràmetres han de millorar és evident, que existeixen no podem negar-ho.

Altres sectors tenen moltes més dificultats per articular-se de manera sòlida i estable.

El teatre és probablement la manera més sòlida, conjuntament amb la literatura (i ambdós sectors tenen una sòlida relació), de crear ciutadans cultes.

La literatura perquè ens apropa a uns continguts que desperten la imaginació i creen universos interiors; el teatre perquè posa a prova les nostres convencions a partir d'experiències visitables (la representació) que no configuren veritats tancades (com ho és el cinema).

Malgrat tot, el món del teatre no és un mar tranquil, lliure d'onades turmentoses. Viu com tots els sectors culturals una duríssima batalla entre les apostes més artístiques i arriscades i les plàcides propostes de repertori comercial; està sotmès, com tothom, a les influències mediàtiques i a l'èxit conjuntural que convoquen. Pateix la complexitat econòmica d'un sistema de producció cada dia més car. Està sotmès a les exigències d'uns públics informats i a vegades seduïts per dinàmiques internacionals i ha de lluitar contra la competència ferotge d'ofertes culturals alternatives molt més publicitades i econòmiques.

I malgrat tot, resisteix. 2.600.000 espectadors a Barcelona i recuperant poc a poc les xifres rècord de l'any 2012, just abans de la tràgica pujada de l'IVA.

Una política cultural per al teatre és necessària i estratègica, la qual cosa ens afecta a l'Ajuntament, malgrat no ens correspongui a nosaltres desenvolupar les gran polítiques sectorials en matèria cultural del país.

Tal com he senyalat en repetides ocasions, dels diversos objectius que defineixen la política de l'Ajuntament en matèria cultural hi ha tres eixos fonamentals que afecten directament el món del teatre.

El primer té a veure amb la gestió de la complicitat entre les iniciatives públiques i privades. Aquesta complicitat té a veure amb la confiança mútua, en la convicció profunda que tots plegats trebalem en la mateixa direcció. La cultura no la fa l'Ajuntament; la fan els ciutadans a través de les seves múltiples organitzacions i a partir de la seva capacitat per posar

en valor el talent individual i col·lectiu que conreen. El teatre es un terreny de complicitats.

Si alguna cosa cal destacar del teatre català és el seu indefectible compromís amb el servei públic, amb la llengua, amb la recerca, amb la voluntat d'estructurar-se com un sector determinant per mantenir viu el liderat cultural català en el context espanyol.

El segon pretén posar en valor el talent creatiu barceloní, i això només és possible si existeix un engranatge dens que relliga la formació, la recerca, la creació, la producció i la difusió i ho fa de manera estable. El món del teatre té aquests engranatges molt consolidats.

El tercer dels eixos persegueix la creació de nous públics. Una part molt important d'aquestes noves audiències només les aconseguirem si som capaços de generar noves mirades sobre la vida cultural als barris de la ciutat. En molts d'aquests barris existeixen les condicions per donar un salt endavant i per donar-lo cal que hi fem arribar propostes de qualitat en matèria artística i en el terreny dels aprenentatges artístics.

Complicitat entre els agents de la cultura, talent amb les eines per produir continguts de qualitat i públics per gaudir-ne i interactuar amb els creadors. Aquesta és la proposta que estem posant en marxa de manera clara.

Encara no fa un any que hem iniciat la nostra gestió al capdavant de la política cultural municipal. Deixeu-me fer un breu repàs d'algunes iniciatives que afecten el món del teatre barceloní.

1. Hem incrementat en un 15% les ajudes a les sales teatrals barcelonines.
2. Hem consolidat dues noves Fàbriques de Creació destinades al sector teatral: la sala Beckett, normalitzant l'acord econòmic que ha de permetre el seu funcionament i la seva consolidació com un espai essencial amb compromís públic per a la formació d'autors i dramaturgs. I hem incorporat a la xarxa el Teatre Tantarantana, un projecte emblemàtic en el camp de la formació de noves companyies teatrals. Aquestes noves fàbriques, conjuntament amb

- la Nau Ivanow, configuren una infraestructura pública dedicada a donar suport als processos teatrals emergents extraordinària.
3. Hem incrementat els ajuts a la remodelació d'espais escènics.
  4. Estem posant en marxa un nou Festival internacional de dansa, concebut a escala metropolitana que pretén generar un punt d'inflexió en la difusió de les arts coreogràfiques.
  5. Hem eliminat el pagament majoritari de l'IBI en totes les sales teatrals de Barcelona.
  6. Hem creat una nova normativa d'ajuts que facilita la consolidació de les companyies teatrals professionals emergents.
  7. Hem creat un circuit cultural, que inclou de manera important el teatre i les arts escèniques, els centres cívics i ateneus de la ciutat per generar nous públics i dinamitzar l'enorme potencial dels nostres equipaments de proximitat.
  8. Hem posat a disposició de la iniciativa social l'amfiteatre Grec el mes d'agost amb l'objectiu de reforçar l'oferta cultural de la ciutat en un moment de l'any d'elevada demanda potencial i molt baixa oferta.

Tot plegat, conjuntament amb activitats molt arrelades a la ciutat: el festival d'arts de carrer a les Festes de la Mercè, el Festival d'estiu Grec i òbviament el suport als gran equipaments públics de la ciutat com són el Mercat de les Flors i el Teatre Lliure.

Deixeu-me per acabar fer una breu reflexió sobre el futur del teatre a Barcelona.

Totes aquestes accions, que no són poques, i les que farem, que en seran moltes, són malgrat tot, conceptualment insuficients. Una de les virtuts del teatre (i reconec que en general coincideix amb virtuts generals de tota la cultura) és la gran quantitat de creadors de tota mena (directors, escenògrafs, actors, actrius, tècnics) que any rere any sorgeixen de les escoles amb la decidida voluntat de dedicar-s'hi professionalment. Si el teatre no tingués res a dir, si fos un art caduc, això no passaria.

Ara bé, ells, com ara vosaltres, heu d'entendre que aquesta ingent i meravellosa capacitat de renovació que té la cultura en general i el teatre

en particular, no pot afrontar-se únicament amb instruments i dinàmiques públiques. Cal incrementar-ne les audiències, generar nous públics.

“El futur del teatre depèn dels qui avui encara no hi van” deia Jean Vilar o Bertold Brecht (no ho puc precisar). I efectivament aquesta és la principal batalla que hem de lliurar plegats en els propers anys.

És una responsabilitat de tots; de la política pública òbviament, però també, i cal que ho exigim, del sector teatral. Aconseguir-ho serà la millor prova que efectivament hem trencat els murs.